

Terug naar Mansholt

Op 4 december 2020 was het **50 jaar geleden** dat het **Friese Structuurplan** aan **Mansholt** werd aangeboden. Het EEG Markt- en prijsbeleid en het structuurbeleid stonden toen centraal.

De prijzen waren inderdaad laag en de kostprijs hoog ! Dit door geringe omvang van de bedrijven met verborgen werkloosheid, slechte voorzieningen (elektriciteit, waterleiding), slechte ontsluiting en waterbeheersing.

De mechanisatie was nog in een beginstadium maar er moest veel in worden geïnvesteerd. Garantieprijzen waren het belangrijkste punt op de boerenvergaderingen. Aanpassing van de structuur, ruilverkaveling en waterschappen werden als een grote bedreiging gezien.

Toen waren er in Friesland nog 13.000 bedrijven over enkele jaren misschien 2000. Nu is er bij het markt- en prijsbeleid geen sprake meer van garantieprijzen, **nu zijn het wereldmarktprijzen.** Voor deze markt zijn internationale handelsovereenkomsten zoals WTO en afspraken met groepen van landen en individuele landen zoals Mercosur, Canada, Japan, Korea ,VS enz. van groot belang maar die krijgen, ten onrechte, weinig aandacht van de individuele boeren. **De structuur van de landbouw is door de economische ontwikkelingen (vooral deze handelsverdragen), maar vooral ook door wet- en regelgeving drastisch veranderd.** Dit geldt voor alle sectoren, met name ook buiten de landbouw.. In eigen omgeving is de middenstand een duidelijk voorbeeld en in de voedselketen de verwerkende industrie en de supermarkten.

Mansholt had een duidelijke visie op de ontwikkeling van de landbouw en het beleid dat daarbij zou passen : “Een eerlijke prijs voor de boer op een goed geleid sociaal- en economisch verantwoord bedrijf en een redelijke prijs voor de consument. Een beleid zonder subsidies.”

Dit echte “Mansholt beleid “ is echter door meerdere onjuiste publicaties en daarna via ngo’s (inclusief landbouw organisaties) en de politiek geheel “vertekend”.

Dit “vertekende beeld” speelt nog steeds een te grote rol in de landbouwpolitiek.

Het echte uitgangspunt van Mansholt zou nog steeds moeten gelden.

De Friese Landbouw is goed meegegaan in de ontwikkeling. Door het voorkeursrecht in de pachtwet is Friesland niet meer overwegend een pachtprovincie en is het eigen vermogen sterk toegenomen. De opschaling van de bedrijven is geleidelijk gegaan. Het melkquotum maakte een warme sanering mogelijk. Nieuwe bedrijfsgebouwen , mechanisering en automatisering werden goed opgepakt. Voor de akkerbouw is de poterteelt door het vakmanschap en nieuwe bewaarstechnieken op een hoger plan gekomen. In de melkveehouderij is de productie per koe aanzienlijk verhoogd. Door graslandverbetering komt meer(eiwit)voer van eigen bedrijf en er wordt optimaal gebruik gemaakt van de reststromen van de voedselindustrie.

Sojabonen worden praktisch niet gebruikt. Wel sojaschroot afkomstig uit de verwerking van sojabonen in de margarine- en plantaardige olie industrie tot een reeks van consumenten producten.

Niet iedereen ziet de ontwikkelingen die hebben plaats gevonden in de agrarische sector positief. Sommige negatieve geluiden klinken luid. Landschap en biodiversiteit worden daarbij het vaakst negatief genoemd. Een mooi landschap is een subjectief begrip maar biodiversiteit is meetbaar. Onterecht is dat zogenaamde landschapspijn en bio - diversiteit verlies geheel aan de landbouw worden toegeschreven. Denk aan zonnepanelen, windmolens, hoogspanningsmasten, stads en dorpsuitbreidingen en de grote hoeveelheid medicijnresten afkomstig van de mens in het oppervlakte water.

Over de toekomst van de Friese landbouw kan men nog steeds zeggen :Mei moed de toekomst tomjitte” . Er liggen immers genoeg uitdagingen. Naast het noodzakelijk blijvend streven naar verbetering van de sociaal – economische positie van het eigen bedrijf en gezin moet dat ook zijn de duurzame productie van gezond en voldoende voedsel voor een betaalbare prijs voor de consument. (Dit is nog steeds het oude uitgangspunt van **Mansholt**). Dit geldt vooral als dit in wereldwijd verband wordt gezien.

Opmerkelijk is dat de politiek en de critici op het huidige landbouwbeleid steeds vergeten dat een **“betaalbare prijs voor de consument “** ook een zeer belangrijk punt is.. De massa van de wereldbevolking is arm. Ook in Nederland heeft een groot deel van de bevolking het niet breed. De politiek en het Ministerie van LNV vergeten dit vaak.

Onlangs stond er in een nota van LNV over een betere voorlichting aan de boeren nog: een lagere kostprijs hoeft niet het uitgangspunt te zijn van de voorlichting over kringloop landbouw en biologische landbouw maar een mentaliteitsverandering. Vergeten wordt dus dat een, onnodige, hogere kostprijs zowel gevolgen heeft voor de producent als de consument.

De voorstellen van EU commissaris Timmermans hebben veel elementen die prijs – en kostenverhogend werken. Deze voorstellen hebben meer betrekking op natuurbeleid dan op landbouwbeleid. 25 % biologische landbouw is een zeer kostbare zaak. Beter is zo efficiënt mogelijke duurzame landbouw op een beperkte oppervlakte. Dan kan er ook landbouwgrond beschikbaar komen voor grote Europese natuurparken.

Voor biologische landbouw is veel meer landbouwgrond nodig. **Prof. Rabbinge** (Het vroegere PvdA 1 ste kamerlid) en **Louise Fresco** pleiten hier al lang voor.

Ook **David Attenborough** in zijn laatste boek, pleit voor intensiever gebruik van landbouwgrond in Azië, Afrika en Zuid-Amerika en het vormen van grote reservaten. Hij noemt daarbij Nederland als voorbeeld een efficiënte landbouw.

Voor de toekomst van de Friese landbouw is een onderscheid tussen landbouw en natuurbeleid ook belangrijk. Natuur inclusieve landbouw en agrarische bedrijven met vergaande beperkingen is geen duurzame oplossing. Dat is onbetaalbaar!!! Voor kruidenrijke akkerranden bedraagt de subsidie 1800 € per ha, er is echter maar een beperkt totaal bedrag beschikbaar. De voorgestelde EU ha premies betekenen , rekening houdend met de daarbij behorende verplichtingen, nu al, voor de boer, een inkomensvermindering op. De politiek en de media zeggen steeds dat dit beleid veel te duur is voor het EU landbouwbeleid !!! Dit idee wordt breed uitgedragen in de partijprogramma's. De gevolgen die de nieuwe voorstellen van de politiek, voor de boer, consumentenprijs en de belastingbetaler hebben, worden nooit genoemd.

De (Friese) boeren moeten door onnodige regelgeving, vaak meer door emotie en onkunde ingegeven, niet gehinderd worden in een duurzame efficiënte bedrijfsvoering.

Als landbouw moet men er ook niet voor terugschrikken dat er grote natuurreservaten bijkomen. De veen problematiek geeft grote mogelijkheden. De boeren en de grondeigenaren moeten daarbij wel volledig schadeloos gesteld worden. Dat is een éénmalige uitkering. Dit is beter dan jaarlijks hoge hectare premies voor natuur inclusieve landbouw en andere beperkingen waarover de politiek jaarlijks over gaat beslissen. Dergelijke hoge premies zullen niet lang leven.

Een uitdaging voor de Friese veehouderij en akkerbouw op korte termijn is meer gebruik te maken van de kringloop.

De afstanden tussen deze bedrijven zijn immers niet groot daardoor kan mest tot waarde worden gebracht en bespaard worden op kunstmestkosten. De mestwetgeving belemmerd een deel van de mogelijkheden en doet een aanslag op de gezondheid en vruchtbaarheid van de grond. Mestscheiding en – raffinage moeten verder worden ontwikkeld. Het bedrijf Lely is daar heel ver mee. De ammoniak uitstoot kan sterk worden beperkt.

De organische stof in mest is een belangrijke bodemverbeteraar, belangrijk voor de CO2 opslag, het bodemleven en het verminderen van de droogte gevoeligheid.

Mestvergisting zet de organische stof om in methaangas.

Friesland heeft netto geen mestoverschot, waarom met subsidie hier gas uit maken en het niet gebruiken als bodem verbeteraar?

De organische stof in mest kan wel tot waarde, carbon credits en groengas, worden gebracht mits men op een andere manier organische stof in de grond brengt bij voorbeeld door doorzaaien met “snelle lente rogge “. Vroeg in het voorjaar heeft men dan extra groenvoer. In de VS wordt dit zo gedaan.

Bovendien wordt in de VS en vrijwel de hele wereld, behalve in de EU, mest als een bron van *renewable energy* gezien. Voor de mest kan men *renewable energy certificates* (**carbon credits**) krijgen. Deze kunnen verkocht worden aan bijvoorbeeld staalbedrijven en vliegtuigmaatschappijen. De opbrengst uit mono – mestvergisting bestaat dus uit de verkoop van deze certificaten en uit de verkoop van groengas. In de VS vinden daarom grote investeringen in mestvergisting plaats. Veehouders zeggen zelfs : “mest is gous “. In een publicatie van het *markets Institute* van het *World Wildlife Fund* : *An environmental and economic path toward net zero dairy farm emissions* wordt deze mestvergisting tot groengas als belangrijke inkomstenbron (zonder subsidie) en met behoud van de bemestingswaarde, voor de rundveehouderij genoemd

De CO2 vastlegging via het brengen van organische stof in de grond is ook een markt aan het worden die voor de boer geld kan opleveren. Waarom dit aan grote internationale bedrijven zoals INDIGO AG overlaten, kan hier samen niets ondernomen worden? Coöperatie?

De vastlegging van CO2 in landbouwgrond gaat sneller dan via bosaanplant !!

Biologische melkveebedrijven hebben zeker ook mogelijkheden mits het geen Ot en Sien bedrijven zijn.

In Nederland is biologisch te veel met klein geassocieerd. In Denemarken zijn het juist de grote bedrijven, in Friesland vaak mega stallen genoemd, die overgeschakeld zijn op biologische bedrijfsvoering. Nadeel in Friesland is dat er weinig biologische akkerbouwbedrijven zijn om mee samen te werken. De voedselindustrie die biologisch voedsel maakt kan wellicht wel restproducten leveren.

In de plantenveredeling zijn door Crispr Cass grote mogelijkheden ontstaan.

De EU verbiedt dit. HZPC heeft daarom een deel van de aardappelras verbetering overgeplaatst naar Canada.

Naast aardappel pootgoed is nu ook zaad beschikbaar. De ontwikkeling van de verticale teelt vraagt aandacht. Dit alles kan grote veranderingen betekenen voor de Friese akkerbouwers. Aan verbetering van grassen (Aan betere verhouding eiwit, meer suiker en andere belangrijke stoffen) is niet veel gedaan. Ook hier kan Crispr Cass nieuwe mogelijkheden bieden om meer voer van eigen bedrijf te halen.

De melkveehouderij moet ook letten op de ontwikkeling van melk uit gras en bonen, mis de markt niet zoals vroeger met margarine. Hier zijn wellicht ook mogelijkheden voor verticale grasteelt.

Afsluitend in algemene zin : over de toekomst van de Friese landbouw kan men nog steeds zeggen : **“Mei moet de takomst tomjitte”**